

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА В ДІЯЛЬНОСТІ ГЕНДЕРНИХ ОСВІТНІХ ЦЕНТРІВ ПРИ ВНЗ

У статті нами піднята проблема з питання неформальної освіти в діяльності гендерних освітніх центрів при ВНЗ. Здійснена спроба дати характеристику неформальної освіти, виокремити роль та висвітлити її значення на сучасному етапі розвитку освіти в цілому. Розкрито значення гендерних освітніх центрів при вищих навчальних закладах.

Ключові слова: неформальна освіта, гендерні освітні центри, гендерний інтерактивний театр, школа гендерної рівності.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що неформальна освіта в Україні перебуває на етапі становлення. Вона включає в себе спеціально організоване, систематичне навчання, просвіту, розповсюдження та популяризацію знань з різних сфер, стимулювання самоосвіти. Неформальна освіта спрямована на формування критичної свідомості забезпечує захист суспільства від проявів порушення прав людини. Вважається одним з ефективних механізмів процесу навчання. Неформальна освіта потребує систематизації та популяризації в соціумі.

Обґрунтуванням теоретичних засад неформальної освіти займаються А. Гончарук, Н. Горук, В. Давидова, С. Зінченко, М. Лещенко, О. Огієнко, Н. Павлик, І. Сігасва, О. Шапочкіна та інші. Проте питання неформальної освіти в діяльності гендерних освітніх центрів при ВНЗ висвітлено не в повній мірі, що і зумовило вибір теми нашого дослідження.

Метою статті є розгляд створення та значення гендерних освітніх центрів, значення неформальних центрів на сучасному розвитку освіти.

Завданням нашого дослідження є представлення різних поглядів на діяльності гендерних освітніх центрів при ВНЗ, розгляд різних тлумачень поняття „неформальна освіта”, виокремлення популярних форм та методів неформальної освіти при роботі з молоддю.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо різні трактування поняття „неформальна освіта”, так, наразі, Н. Павлик зазначає, що неформальна освіта – це процес додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку молоді, організований поза межами змісту, форм і методів освітніх установ та державних інституцій [3, 120 с.].

За визначенням Молодіжного Департаменту Ради Європи неформальна освіта – це заплановані, структуровані програми та процеси особистого і соціального навчання для молоді, спрямовані на розвиток цілого ряду навичок та компетенцій поза базовою освітою [4, с. 31].

Неформальна освіта також має бути [4, с. 31]:

- добровільною;
- доступною;
- мати організований процес задля навчальних цілей;
- базуватися на участі учасників;

- особистісно-орієнтованою;
- такою, яка навчає життєвим навичкам і проводить підготовку до активної громадянської позиції;
- заснованою на індивідуальному та груповому навчанні з груповим підходом
- цілісною та зорієнтованою на процес;
- заснованою на досвіді та діяльності;
- організованою на основі потреб учасників.

Отже, неформальна освіта – це спеціально організоване навчання, яке є вузько направлене, має ціль, завдання, структуру, спрямоване на всебічний розвиток особистості.

Неформальна освіта систематично здійснюється на базі гендерних освітніх центрів при вищих навчальних закладах.

На думку вітчизняної дослідниці С. Ф. Хрисанової, „гендерні центри – науково-дослідницькі групи й організації, створені з метою вивчення та усвідомлення гендерної проблематики, вироблення практичних заходів (дій) з упровадження гендерної ідеології і гендерної рівності в суспільну свідомість” [6].

На основі цього, можна зробити висновок, що гендерні освітні центри при ВНЗ являються осередками неформальної освіти, оскільки їх діяльність направлена на напрацювання науково-методичного забезпечення шляхом реалізації практичних інноваційних видів діяльності керуючись принципами неформальної освіти.

Аналіз Інтернет-сторінок гендерних освітніх центрів дозволив виділити такі популярні форми та методи неформальної освіти при роботі з молоддю:

Тренінг – метод отримання знань, а також комплекс дій і вправ, направлених на придбання нових навиків та вдосконалення і закріплення вже набутих, який відрізняється від своїх аналогів тим, що всі його учасники навчаються на власному досвіді в теперішній момент [5].

Усі учасники тренінгового процесу взаємодіють одні з одними, обмінюються інформацією, досвідом, аналізують, моделюють ситуації, спільно шукають шляхи вирішення певних ситуацій.

На базі гендерних освітніх центрів регулярно проводяться тренінгові заняття для студентів, викладачів, працівників освіти з метою гендерної просвіти. Тренінг сприяє розвитку гендерних характеристик особистості, зрушенням учасників щодо розуміння важливості роботи над собою в сфері особистісного розвитку, повноцінного засвоєння гендерної ролі, а також ціннісного ставлення до себе і представників протилежної статі.

Відеолекторій – сучасна, цікава, доступна та ефективна форма просвіти, яка передбачає підбір, перегляд та обговорення тематичних відеоматеріалів для певної цільової аудиторії. Об'єднання тематичних відеолекторіїв у системну роботу, визначену певною програмою, цілями та ресурсами (людськими і матеріальними: група, модератор, місце, час, техніка тощо) утворює тематичний відео клуб [5]. Досвід функціонування гендерних

відеоклубів має Центр гендерної освіти ЖДУ ім.І.Франка, де велика увага приділяється гендерній просвіті студентської молоді.

Соціально-інтерактивний театр – форма інтерактивної роботи серед різних прошарків суспільства, спрямована на альтернативне вирішення соціальних проблем, пошуку шляхів виходу зі складної життєвої ситуації, у процесі якої глядачі набувають досвіду активного вияву особистої ініціативи [1, с. 15].

Також, гендерний інтерактивний театр було створено 2009 року на базі Луцького педагогічного коледжу за сприяння ВОГО „Гендерний центр” у рамках проекту „Гендер – у школу” за підтримки посольства Фінляндії в Україні та МГО „Школа Рівних Можливостей” (м. Київ) на волонтерських засадах. Головною метою театру є ефективна просвітницька робота серед молоді за інноваційною інтерактивною методикою.

Гендерний інтерактивний театр – це театр вуличного дійства. За його посередництва в образній формі розповсюджується соціально важлива інформація. Таку форму роботи у своїй практиці застосовує Центр гендерної освіти Луцького педагогічного коледжу.

Театр дає змогу охопити інформацією багатотисячні аудиторії: актуалізувати гостру соціальну проблему за допомогою театральних образів, в інтерактивній формі відповісти на питання, що виникають у глядачів, а також висловити власну позицію щодо найболючішої проблеми.

Враховуючи те що сценічні міні-вистави проводяться на вулицях, під час акцій, у школах та вищих навчальних закладах міста Луцька кількість глядачів є необмеженою. В репертуарі театру є вистави на різну соціальну тематику: проблеми ВІЛ/СНІДу, Інтернет залежність, руйнування родинних стосунків, аборти, насильство, та інші.

Тематичне спортивне орієнтування – складна багатокомпонентна форма просвітницько-профілактичної роботи у вигляді спортивних змагань, в якій для досягнення високого результату необхідно в рівній мірі володіти фізичною, технічною, тактичною, психологічною та інтегральною підготовкою. Перші в Україні змагання у якості тематичного орієнтування як гендерного спортивного орієнтування (ІСО) було проведено Закарпатським Центром гендерної освіти навесні 2006 року. ІСО – одна з ефективних практик навчально-просвітницької роботи з молоддю у сфері гендерної просвіти, за допомогою активного відпочинку та спорту, через формування навичок гендерної чутливості та вмінь розпізнавання гендерних стереотипів [5].

Основні правила ІСО: наявність карти маршруту, яка містить детальну інформацію про місцевість; контрольного пункту, де виконується завдання; учасників, як правило, об'єднують у групи за статтю – жіночі, чоловічі та змішані.

Досвід ІСО поширений у багатьох регіонах України завдяки організації та проведенню Всеукраїнської школи гендерного спортивного орієнтування (2009 р.). Ця форма роботи тривалий час користується попитом, особливо

серед студентської молоді, викладачів ВНЗ, активістів громадських організацій.

Під **геокешингом** розуміють туристичну гру з застосуванням супутникових навігаційних систем, що передбачає пошук і знаходження тайників, які ховаються іншими учасниками гри. Основна ідея в тому, що одні гравці ховають тайники, за допомогою GPS визначають їх географічні координати і повідомляють про них в Інтернеті. Інші гравці використовують отримані координати для пошуку цих схованок [5]. Процес гри є цікавим, активним та пізнавальним.

Досвід організації та проведення тематичних змагань у форматі гендерного геокешингу набутий волонтерками Центру гендерної освіти при Житомирському державному університеті імені Івана Франка Ю. Золотухою та Ю. Покотило (2011 р.) у рамках проекту „Гендерна просвіта молоді Житомирщини” за підтримки МБФ „УЖФ”. У тематичних змаганнях з питань гендерних стереотипів, зокрема у мові, багатолітньої дискримінації, відповідального батьківства, гендеру і кар’єри, гендерних аспектів насильства взяли участь студенти різних факультетів Житомирського державного університету імені Івана Франка та інших ВНЗ Житомира [5].

Школа гендерної рівності – це тренінговий курс, головним завданням якого є гендерна освіта учасників та учасниць з метою формування компетенцій гендерної чутливості особистості та розповсюдження гендерних знань.

Із вересня 2008 року при Центрі гендерної освіти Житомирського державного університету ім. І. Франка розпочала свою роботу Школа гендерної рівності. Навчальна програма складалася з 10 занять-тренінгів, теми можуть змінюватися кожного року відповідно до своєї актуальності. По завершенні курсу „школярам” видають сертифікати, затверджені відповідними органами. Більшість випускників Школи беруть активну участь у підготовці нових гендерноосвічених фахівців. За їхньої допомоги укомплектовується гендернотематична бібліотека, відеотека з метою забезпечення учасників освітнього процесу інформаційними ресурсами, проводяться соціальні акції, тощо. Всі випускники Школи гендерної рівності, за власним бажанням, можуть доєднатися до волонтерського загону „Паритет”.

На базі Центру гендерних студій Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка активно працює Школа гендерної рівності для інтерактивного навчання волонтерів на засадах етнокультурної звичаєвості та педагогічної спадщини В. Сухомлинського.

Волонтерський загін – це добровільне об’єднання осіб, діяльність яких спрямована на безкорисну допомогу тим хто цього потребує, а також спрямована на активізацію життєвої позиції.

Волонтерська діяльність характеризується добровільністю, соціальною спрямованістю, інноваційністю, адресністю, мобілізованістю, активною громадянською позицією, що особливо важливо у світлі сучасних гендерних перетворень та досягненні сталого розвитку суспільства. При Центрі

гендерної освіти Житомирського державного університету ім. І. Франка було створено волонтерський загін „Паритет”. Волонтери загону постійно долучаються до організації та проведенні різних соціальних акцій, беруть участь у проектах Центру, займаються тренерською діяльністю, тощо.

Беручи участь у волонтерській діяльності в межах Центру, студенти усвідомлюють структуру волонтерського загону, особливості його організації та умови успішного функціонування, глибше пізнають сутність гендерної теорії, апробовують різні форми та методи соціально-педагогічної діяльності.

Висновок. Отже, діяльність гендерних освітніх центрів здійснюється шляхом неформальної освіти та сприяє соціальній активності молоді, її саморозвитку, самовдосконаленню як на професійному, так і на особистісному рівнях.

Список використаних джерел

1. Гендерний інтерактивний театр: навч. посіб. / Я. Нємая, Л. Колос, І. Конченкова та ін., Школа рівних можливостей. – К., 2007. – 176 с.
2. Геокешинг [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D0%>
3. Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект: [колективна монографія] / кол. авт., за заг. ред. проф. Н. А. Сейко ; відп. ред. Н. П. Павлик. – Житомир : Видавництво «Волинь» 2014. – 220 с.
4. Компас – посібник з освіти в галузі прав людини за участі молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dsmsu.gov.ua/media/2015/04/08/24/compass_.pdf
5. Технологія організації та проведення гендерних відеоклубів : методичні рекомендації / С. Котова-Олійник, О. Остапчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С.115 – 125.
6. Хрисанова С. Словарь гендерных терминов. Гендерное просвещение для всех / С. Хрисанова. – Харьков : „САБО-ЛТД”, 2002. – 100 с.